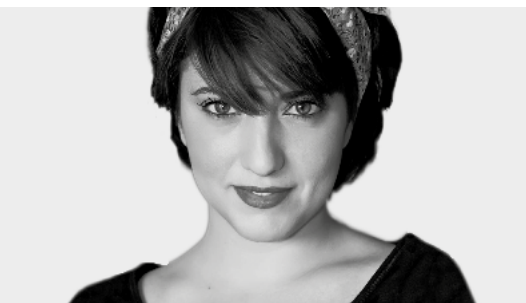

filmoteca

To be or not to be

Estel Solé

actriu, escriptora i dramaturga

@EstelSole

***To be or not to be* [Ser o no ser] d'Ernst Lubitsch (1892-1947) és per a mi la millor comèdia de la història, amb un protagonista que sovint em torna a la memòria d'ençà que la vaig veure per primera vegada: en Joseph Tura.**

Woody Allen (1935) diu que *la comèdia és tragèdia més temps*. Doncs bé, Lubitsch, desafiant aquesta espera del pas del temps, que Allen considera que acaba convertint qualsevol drama en un argument còmic, va estrenar *Ser o no ser* durant la Segona Guerra Mundial, poc després de la incorporació dels EUA al front aliat i justament aquest risc que va córrer atorga un valor afegit al film: la valentia de riure's i de ridiculitzar el nazisme, la gosadia de satiritzar el gran monstre en ple conflicte bèl·lic. L'humor aterrant als cinemes com una necessitat d'imposar-se amb rialles per damunt del dolor, la barbàrie i el terror social; la llum entre la tenebra, la crítica mordaç teixida amb una intel·ligència que la torna incontestable. Un fet que avui en dia, amb la vigència de la Llei Mordassa salvant totes les enormes distàncies amb el nazisme i amb els constants límits que es volen imposar a l'hu-

mor, fa que aquest film encara cobri més força i més valor, no només com a peça artística, sinó com a estendard de llibertat d'expressió. De fet, si fem un repàs de la història del cinema universal, de seguida ens adonarem que són poquíssims els films que han gosat tractar amb humor aquest tema. *El Gran Dictador*, i quin film més? Pocs més.

L'argument del film és una delícia per a tot espectador, però especialment per als que som del món del teatre per les seves trames d'allò més Shakespearianes: durant l'ocupació alemanya, a Varsòvia, el professor Siletsky, un espia de la Gestapo, està a punt d'entregar una llista amb el nom dels col·laboradors de la resistència. Un actor, en Joseph Tura, que està interpretant *Hamlet* al teatre, intenta evitar-ho, amb l'ajuda de la seva companyia d'actors, fent-se passar pel coronel Erhardt i per Siletsky colant-se a la caserna general de les SS.

Lubitsch teixeix unes relacions humanes entre els seus personatges dignes de l'alta costura del guió i ens regala diàlegs brillantíssims d'aquells que, lluny de la pretensió

Un preciós homenatge al teatre i als actors, a la funció més primigènia de l'acte teatral: ser mirall de la societat i entretenir el públic perquè es distregui dels contratemps del món

de l'autor de mostrar-se com un geni, a través de la seva humilitat, n'aflora el seu virtuosisme narratiu que alhora permet a l'espectador sentir-se intel·ligent mentre riu, atrapat per les delirats situacions que planteja el film.

To be or not to be és també un preciós homenatge al teatre i als actors, a la funció més primigènia de l'acte teatral: ser mirall de la societat i entretenir el públic perquè es distregui dels contratemps del món, de la societat, alhora que és convidat, des de la negror de la platea, a reflexionar sobre quanta veritat hi ha en aquella ficció que està contemplant. Es nota que Lubitsch va començar la seva carrera com a actor, perquè ens mostra el seu amor pel món de la interpretació i el seu poder, i fa un retrat fidel de la idiosincràsia dels actors i les actrius: les lluites d'egos i les inseguretats, a dins i a fora dels escenaris. En una de les meves seqüències preferides del film, veiem com Lubitsch es riu d'aquesta vanitat dels actors, quan el personatge d'en Jack Benny (1894-1974), amagant els nazis que en realitat és l'actor Joseph Tura, aprofita el joc dels enganys per definir-se a si mateix

dient: «Aquell gran, gran actor, en Joseph Tura». Però Lubitsch encara fa un últim salt dialèctic que és per mi el diamant d'aquest film. Parlo de la brillant rèplica del general Ehrhardt —a qui durant el film anomenen «camp de concentració Ehrhardt»— quan defineix el que en pensa de Josep Tura dient-li: «El que Tura fa amb Shakespeare, nosaltres ho estem fent amb Polònia». Només per aquesta meravellosa rèplica, val la pena veure per primer cop o tornar a veure *To be or not to be*. ■

To be or not to be
Ernst Lubitsch

1942